

УДК 339.923.

Хмара М.П.*

ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНА КЛАСТЕРИЗАЦІЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Становлення та розвиток раціональних економічних систем підтверджує, що на сучасному етапі розвитку світової економічної структури однією з важливих форм економічного зростання є кластерна політика, яка базується на феномені високої результативності, отриманої в результаті зосередження найефективніших та взаємопов'язаних видів економічної діяльності, що забезпечує конкурентні позиції на галузевому, національному та світовому ринках.

В країнах Європейського Союзу високотехнологічними кластерами займаються декілька державних установ. По-перше, Європейська Група Кластерних Полісів (до цієї групи входить приблизно 20 полісів та Секретаріат групи). Кластерні поліси виглядають як засоби, щоб просувати економічний розвиток країни, через збільшення інноваційної складової. Кластерні поліси роблять наголос на об'єднанні фірм з інфраструктурою освіти та установами (створення регіональних інноваційних систем) R&D, що передають нову технологію до регіону. В основі полісів є центр, який стимулює створення чинників, що прискорюють розвиток високотехнологічних кластерів. По-друге, Європейський Кластерний Альянс. Ця організація займається політичним вивченням проблеми кластерного утворення та удосконаленням Кластерного Меморандуму. Європейський Кластерний Меморандум допомагає формуванню спільної політичної структури для об'єднання кластерних зусиль в Європі, таким чином, щоб індивідуальні установи мали змогу втілювати свої плани стосовно розвитку кластерів. По-третє, Кластерні Мережі (розвиток кластерів відновлювальної енергії, еко-інновацій та кластери біотехнологій). По-четверте, Кластерна Академія (займається навчанням кластерних менеджерів). По-п'яте, Європейська Кластерна Обсерваторія (обробляє нові дані та проводить аналіз кластерних установ в країнах Європейського Союзу).

Національні програми сприяння розвитку кластерних структур є частинами інноваційної політики регіонів Європейського Союзу - Cohesion Policy та Framework Programme. Це дозволяє об'єднати процес генерації та обміну знаннями, полегшити процес трансферу знань між університетами, підприємствами та інноваційними структурами, що об'єднуються в кластери. Основними здобутками такої політики є:

- Створення робочих груп IRE (Innovating Regions in Europe) за напрямками: „Ефективні системи регіональних інновацій”, „Трансфер технологій між університетами та підприємствами”, „Регіональні кластери та мережі як двигун інноваційності дозволяє охопити всі елементи системи функціонування кластерів і сприяє їх різнобічному вивченню”;
- Розробка Європейською Комісією плану розвитку підприємництва на основі досліджень діяльності окремих підприємств;
- Створення Центру досліджень та компетенції, орієнтованого на проведення досліджень та тестувань ринку в кластерному середовищі;

* кандидат економічних наук, молодший науковий співробітник НДЧ Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

- Створення Європейського дослідницького простору, який став би з'єднуючою ланкою між академічним світом та промисловістю.

Нове законодавство країн Європейського Союзу в сфері конкуренції (The Competition Act) орієнтує на сприяння кластеризації, яке направлена на інновації в окремих секторах (наприклад, в будівельній сфері). Кластери допомагають компаніям конкурувати на місцевих та регіональних ринках, близько 2/3 компаній у ЄС підтвердили, що приналежність до кластера допомагає їм досягти певних ринків. Важлива роль кластерів у поліпшенні конкурентоспроможності більшості компаній на національних ринках ЄС та країн-кандидатів. Компанії із країн-кандидатів (особливо з Туреччини) вважають, що їхні кластери надають їм переваги для конкуренції на ринках Європи й світу.

Досвід розвинених країн світу та країн, що тільки починають розвиватися підтверджує, що саме кластерний підхід є ефективною основою для прискорення розвитку міжнародної економіки. В "Декларації про зміцнення економічного співробітництва в Європі" (1997 р.) та "Плані дій", що її деталізує, формування нових виробничих систем на основі мереж і кластерів проголошено в якості одного з найбільш актуальних напрямків розвитку європейського співробітництва. Дана тема стала предметом обговорення Першого всесвітнього конгресу в Парижі (січень 2001 р.), проведеного з ініціативи Організації економічного співробітництва й розвитку (ОЕСР) та ряду інших міжнародних структур. В сучасних умовах підвищений інтерес до високотехнологічних регіональних кластерів значною мірою пов'язаний із загальною тенденцією географічної концентрації різних компаній у межах однієї або декількох промислових галузей.

У процесі вивчення європейських високотехнологічних регіональних кластерів можна виділити кілька трансграничних утворень, у яких реалізуються наднаціональні конкурентні переваги, а саме:

- Кластер технічної направленості (Словенія) ;
- "The Öresund" регіон в Данії та Швеції, включаючи Долину Medicom, котра складається з безлічі фармацевтичних та біотехнологічних фірм, університетських лікарень та університетів;
- "Dommel-valley" ("Долина Доммель") на бельгійсько - голландському кордоні, до складу якої входить мережа компаній, які відносяться до сфери високих технологій (консалтингові та інжинірингові фірми);
- "Bio-valley" ("Біо-Долина"), яка розташована в районі Верхнього Рейну (Німеччина), Швейцарії, Південному Бадені та Ельзасі (Франція). Регіон претендує на роль європейського центру біотехнологій.

Великі розвинені країни (США, Японія, Росія, країни Європейського Союзу) надають багато прикладів, які доводять соціально-політичне й економічне значення високотехнологічних кластерів. З початком формування ключових промислових кластерів у провідних економіках, як, наприклад, у Німеччині (хімія, машинобудування) та Франції (виробництво продуктів харчування, косметики) у 50-60 рр.. ХХ ст., окремі групи галузей стали взаємодіяти усередині кластерів, сприяючи мультиплікативному ефекту відносно зайнятості й трансфертів технологій у національній економіці.

Як свідчить зарубіжний досвід, кластеризація підприємств сприяє зменшенню вартості технічних послуг, що надаються членам кластеру, вільному циркулюванню організаційних та технічних ідей, нововведень. Все це безперечно є важливим чинником підвищення ефективності виробництва і послуг, як на підприємстві, так і в державі. Тому членство у високотехнологічних регіональних кластерах збільшує продуктивність, рівень інновацій і конкурентоспроможність підприємств певної країни. Ядром багатьох класте-

рів є фірми, що стали світовими лідерами в окремих галузях виробництва. Досить часто в країнах Європейського Союзу науково-технічні (високотехнологічні) кластери створюються при університетах, які можуть включати їх до свого складу. З розвитком кластерів багато країн Європи зв'язують підвищення своєї конкурентоспроможності на світових ринках. Відзначається, що формування й розвиток регіональних кластерів буде впливати на зміну місця європейських країн у системі світового господарства.